

-Bladet

LOKALNYHETER FRÅN LÖABYGDEN

NR 1 2014

Mjolk är livet, tycker Rödtoppa och tar för sig från mamma Kamomill.

Mjölkdags på Mårtensgård

Mjölkkornas tid är inte över i Löa. Elsa Jacobsson på Högekullen håller troget fast vid sina kossor och sedan i somras är det mjölkdags varje morgon på Mårtensgård. En dröm har gått i uppfyllelse för Penny Long.

– Jag har alltid velat ha kor och många är intresserade av närproducerad ekologisk mjölk. Vi var några Löabor som funderade på att starta ett kooperativ, berättar Penny. Är man delägare är det ju inte olagligt att få del också av opastöriserad mjölk. Men de andra fick förhinder av olika slag, så jag bestämde mig för att börja med en egen ko i alla fall.

– Vi började höra oss för och kollade runt för att hitta en lämplig ko, fortsätter

Penny. Vi fick kontakt med ett äldre par i Munkfors i Värmland och på min födelsedag i somras åkte Lasse och jag dit. Vi stod länge och pratade, först utanför ladugården och sen inne hos kossorna. De var som om det här paret ville kontrollera att vi var rätt sorts lugna människor, som korna skulle acceptera innan de bestämde sig för att sälja. Vi blev godkända och i slutet av augusti kom Tiara och Kamomill till Mårtensgård.

(Forts på sidan 3)

Kallelse

Löabygdens Hembygdsförening
håller årsmöte
söndagen den 30 mars kl.18
i Bygdegården.

Efter årsmötesförhandlingarna
visar Karl-Axel Sundström natur-
bilder.
Sedan bjuds det på kaffe och
smörgås.

Välkomna!

SM-Guld till
snabb Lötatje Sid 5

Oskyldig
erkände mord Sid 6-7

Ätliga perenner
frodas i Laggårbo
Sid 8

Jorden runt
med fyra bussar
Sista sidan

Fåglar och snö

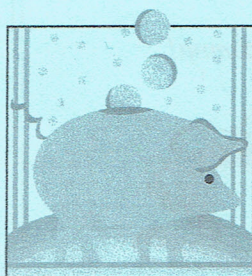
Tofsviporna har kommit och flyger och visslar på sitt karaktäristiska vis över Kanaan. Lärkan slår i skyn sin drill och bofinkarna blandar sig färgglatt med domherrar, koltrastar och steglitser.

Och så kommer snön tillbaka och täcker hela nejden med ett vitt och fuktigt täcke! Men det är ju så det är så här års. Även om nästan hela vintern gått i barmarkens tecken, så kan vi väl inte hoppas på Kung Bore helt tackat för sig detta år.

Vad gör väl det. Det är vårdagjämning, det ljusnar alltmer och det finns många trevligheter att se fram emot. **Annas Kafé** öppnar för säsongen i maj. Så gör även **Perssons Magasin**. **Löafesten** är inbokad till 31 maj och en **nostalgidag** blir det den 14 juni. Mer kommer säkert också. Håll utkik på Löabloggen!

Men skulle ni behöva sitta inne vid brasan ännu ett tag kan ni passa på att läsa LÖA-Bladet. Vi bjuder som vanligt på nyheter av olika slag. Allt från urgamla mord till nystartade företag och framtida odlingstekniker. Håll till godo!

20 mars 2014

Och så var det det där med pengarna!

Hembygdens förening hoppas förstås på många medlemsavgifter för 2014. Avgiften är såsom den varit de senaste tio åren 75 kr per person. Som familj räknas två vuxna, som alltså betalar 150 kr. Hemmavarande barn är automatiskt medlemmar utan att deras namn bokförs.

Hembygdens föreningens bankgironummer är 133-0331. Inbetalningsblankett medföljer detta nummer av LÖA-Bladet.

Föreningens kassör Lars Cederin (tel 070-228 36 79) är tacksam om alla kommer ihåg att skriva namn och adress på inbetalningen. Pengarna brukar nog komma fram ändå, men det är ju lite förargligt att inte kunna pricka av vilken medlem det är som har betalat.

LÖA-BLADET

En tidning för LÖA med omnejd.

Utgiven av Löabygdens Hembygdens förening.

Redaktion:

Stina Gottliebsson, Petters, 302 55 el 070 676 09 07

Emma Westman, Rosendalstorp, 320 21 el 073 628 68 17

Susanne Forsberg, Norrby, 300 58 el 070 473 17 27

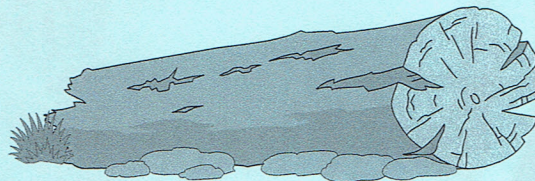
Bygdegården drar sin stock till stacken

Idéerna och det ideella arbetet går för högtryck hos LÖA Bygdegårdsförening när det kommer till att försöka få bygdegården att gå ihop ekonomiskt! Bortsett från olika evenemang så pågår även både skrot, flis och timmerinsamling. Flis och skrot har vi skrivit om tidigare i bladet, (tänk bara på att det är skrot som ska läggas hos Göran Larsson och inte bildäck och vitvaror).

Timret är däremot en nyhet. Det är vindfällan som Bygdegårdsförening tar sig an. För enskilda skogsägare är det kanske inte så lönsamt att hugga och forsla fram några enstaka stockar.

Men Bygdegårdsföreningens unga goda krafter kan se till att timret blir till guld. Föreningens förhoppning är att få ihop till en bil med släp, fylld av LÖAtimmer.

För närmare information ring Lasse 070-2857822 eller Per 070-3729647.

Ny Valborgsarrangör

Valborgsmässofirandet kommer i år att arrangeras av LÖA Bygdegårdsförening och den troliga platsen för att hälsa våren välkommen blir då någonstans kring LÖA Bygdegård!

Bortsett från plats och arrangör kommer firandet att vara som tidigare år, med korv, kaffe, sång, lotteri och fyrverkeri! Och vårtal också, förstås. Julia Ardesjö kommer att svara för det.

Vill du skänka priser till lotteriet? Kontakta då Loisan 070-4025826, eller vill du kanske vara en av de företagare som sponsrar årets fyrverkeri?

Kontakta då Lasse 070-2857822. Även privatpersoner är förstås välkomna som fyrverkerisponsorer.

För närmare information om tid och plats, läs Löabloggen!

LÖA Fiskevårdsområde

håller årsmöte
tisdagen

den 1 april kl 19 i
Bygdegården.

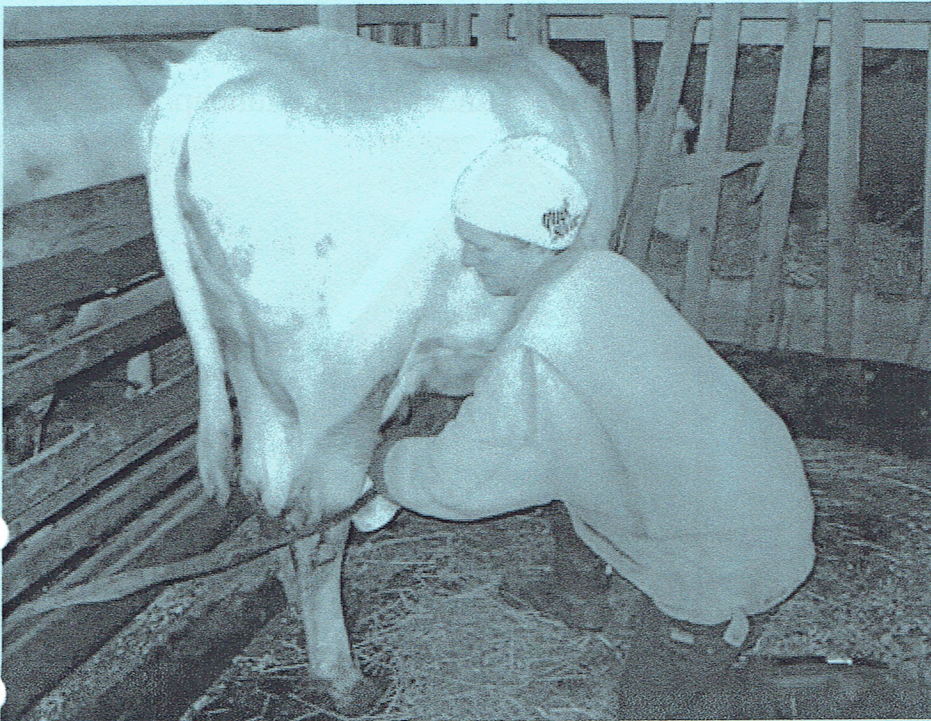
Efter
årsmötesförhandlingarna
bjuds det
på kaffe och tårta.
Välkomna.

Bäcktorps gårdsbutik

har börjat säsongen med
öppen butik
fredag 10-18 och lördag 10-14.
Förutom färskt kött finns korv
och annat för grillsäsongen,
hälsar Ingrid Bengtsson.
Och idéerna för sommaren
bubblar i hennes huvud. Det
låter mycket spännande kan
LÖA-Bladet intyga!

www.loabloggen.blogg.se

Det goda komplementet till LÖA-Bladet. När ni vill ha snabb och aktuell information om vad som händer eller har hänt i LÖA.

Än så länge är det handmjölkning som gäller på Mårtensgård.

Fem liter mjölk är lön för mödan

(Forts fr sid 1)

De var dräktiga båda två och en månad senare födde Kamomill sin kalv. Med samma rosaröda färg på öron och mule som växten Rödtoppa, så det fick hon heta.

Dagen därpå födde Tiara en kalv med svarta öron och mule och med mönster på benet som såg ut som på en Lovikkavante. Namnet blev förstås Lovikka.

Rejält träningspass

Mårtensgård är förvisso inte någon modern högteknologisk mjölkfabrik. Den hemsnickrade ladugårdsinredningen fungerar väl, men är kanske inte direkt arbetsbesparande.

Penny mjölkar för hand och får ett rejält träningspass på gymmet varje morgon. Klättra över grindar, krypa under stängsel, mocka, skrapa, lyfta, köra dyngkärran, klättra upp för stegen, hämta hö, ner för stegen, kättra över grinden, böja rygg, tvätta juver, böja knä, röra händerna, träna fingrarna, spänna armmuskulerna, upp och stå, tömma hink, klättra över grind, hämta vatten, lyfta undan grind

Lugn och ro och fasta rutiner

Det förefaller som om Penny är i rörelse hela tiden. Samtidigt är det mycket stilla och lugnt i ladugården. Korna vill ha lugn och ro och fasta rutiner. Här hörs inga hårda ord. Penny småpratar med sina djur med en lustig blandning av svenska och engelska, klappar och smeker och får dem att göra som hon

vill med mjuka rörelser.

Försiktigt skjuter hon kossan mot väggen i båset och spänner fast med en rem, för att hon ska stå still under mjölkningen. Man lär sig inte att mjölka en ko i en handvändning. Och konsten att låta sig mjölkas är något som korna måste öva in.

Särskilt Tiara tyckte det var svårt i början. Hon ville inte alls vara med.

– Det tar fortfarande längre tid att mjölka Tian, men det går bättre och bättre. Vi blir i alla fall inte arga på varandra längre, säger Penny och konstaterar samtidigt att det är skönt med ett jobb som får lov att ta den tid det tar. Det går inte att jäkta och stressa i lagårn.

Mjölkningsstund i stillhet och harmoni

Måttligt produktionsresultat

När mjölkningen är klar har Penny cirka fem liter mjölk i sina hinkar. Det är inget produktionsresultat som en mer konventionell mjölkbonde skulle yvas över. Men Penny är väl medveten om att det egentligen är kalvarnas mat hon nallar av, de ska ha sin del också. Så när Penny är klar släpps Lovis och Redtop in till sina mödrar, för att ordna sin egen frukost.

Lekstund i lagårn

Sedan släpps kalvarna ut på en liten lekstund i lagårn och på logen, medan Penny slutför morgonpasset med borstning av kor, sopning av golv och utdelning av morötter. Millan och Tian får en näve skivade morötter som tack för gott jobb och de knaprar hörbart förnöjda i sig godsakerna. Och fru Holm, som just kommit ner från skulle, får förstås en skvätt mjölk på sitt fat.

Uppvuxen med djur

Efter cirka tre timmar kan Penny sätta sig med en kopp te vid köksbordet igen. Då har också hönsen, hästarna och fåren fått sitt.

Penny Long har alltid levt nära djur. Hon är uppvuxen på en gård i Australien där det fanns 6 000 får och 200 köttkor. Hon hade också en egen Jearsyko att mjölka och fick redan som 12-åring ansvar för ett par hundra äldre tackor som skulle lamma.

– Med så stora djurbesättningar ser man mer till hela flocken än till varje individ. Man ser om någonting sticker ut, inte är som det ska och behöver åtgärdas. Men man får inte samma personliga relation till varje enskilt djur som jag får här med mina kor.

Goda relationer

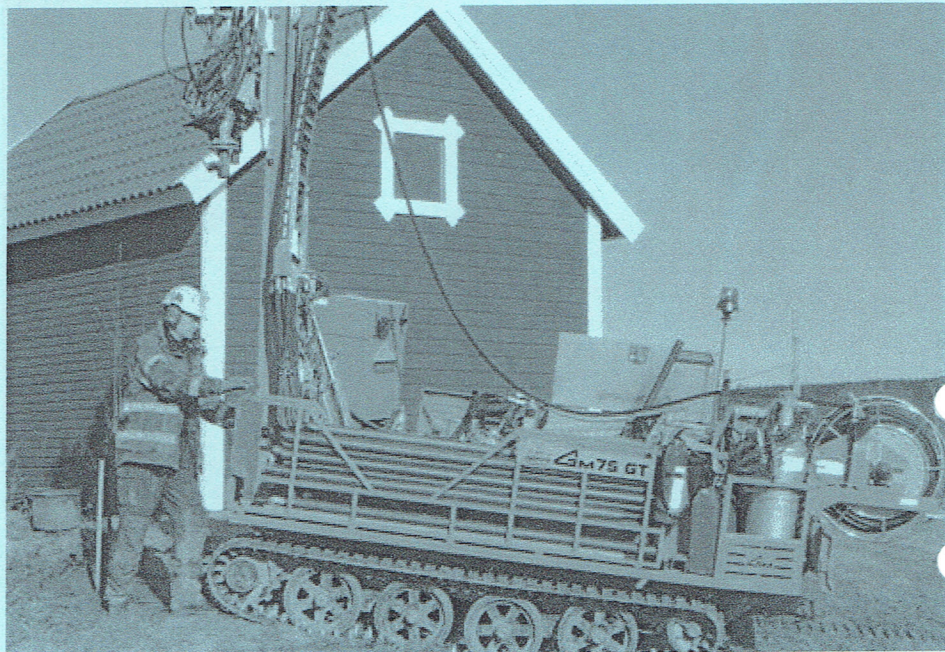
– Jag vet inte om djur mår bättre av den mer naturliga frihet de har i Australien än av den större bundenheten de har till människan i ett traditionellt svenskt jordbruk. Här vet de samtidigt att de inte behöver vara rädda, det är av människan de får mat och omvårdnad. Tiara och Kamomill reagerar förstås när jag kommer in i ladugården och jag kan inte tro annat än att det finns viss glädje i reaktionen också, säger Penny. Och jag vet i alla fall att jag mår bra av att ha den här nära relationen med mina kor.

Men lite merrörelsefrihet vill Penny ändå ge både kor och kalvar. Hoppande och skuttandet när de släps ut i hagen efter vintern måste ju ändå tyda på att de tycker om att röra på sig. Bottenplattan till en ny lösdriftslagård är redan gjuten.

När den lagårn är färdig blir det kanske några fler kor på gården. Men då får det allt lov att bli en mjölkmaskin också.

Det grävs, borrar och byggs

i byn i dessa dagar. LÖA-Bladet sprang på fyra olika projekt under en solig lunchpromenad.

Grävning för fibrer

Jodå, projektet att förse alla löfastigheter med optiska fibrer är i fortsatt full gång. Bygdegården ska vara med också och Bäcktorparns Gustaf gräver diket för kabeln.

Ska mångårigt vattenproblem i Löa lösas?

Den stora blå maskinen vi hittade vid Rällsåvågen intill Fanny och Martins tomt visade sig vara en modern slagruta. Bosse Fritz från Midvatten i Borlänge borrar efter vatten i grusåsen som sträcker sig från Rävudden till golfbanan ungefär. På uppdrag av BKT har han nu borrar på sex olika platser längs åsen och satt ner provrör, där man sedan kan mäta vattenmängd och kvalitet.

– Vatten finns nog, konstaterade Bosse, men frågan är hur det är med kvaliteten.

Kjell Karlsson på BKT bekräftar att nya försök nu görs för att förbättra det kommunala vattnet i Löa. Ett önskemål som har funnits i många år.

– Vattenmängden i den nuvarande tänkten vid skolan är inte tillräcklig, säger Kjell Karlsson. Många förslag har prövats under åren, att gå samman med Kopparberg eller att dra ledningar från Vasselhyttan till exempel. Men bäst vore om vi kunde få till stånd en ny vattentäkt i Löa.

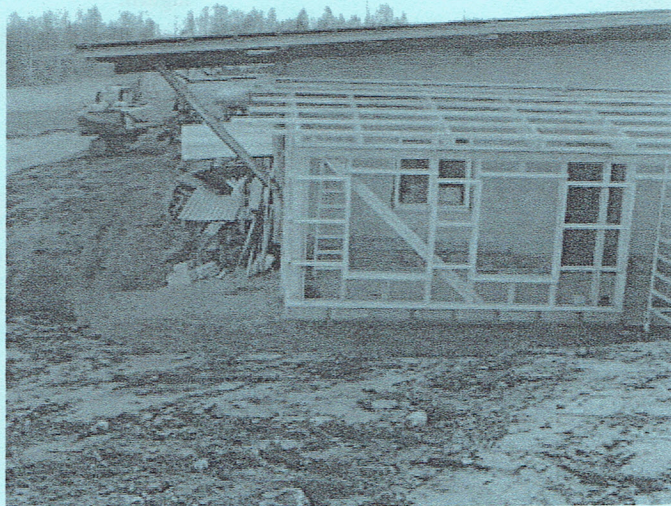
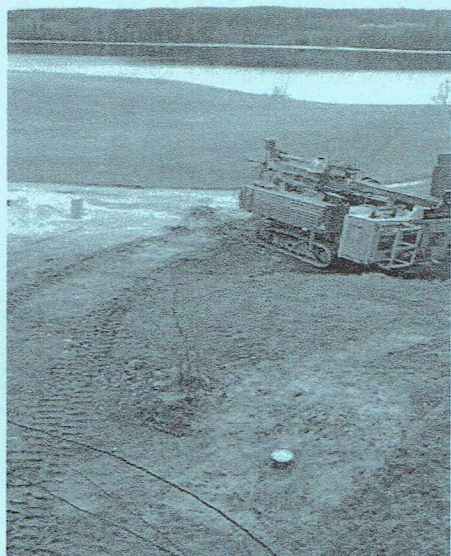
Inga beslut är fattade än, borringarna i åsen är bara en första undersökning av grundvattnet där.

Julia går i pappas trappsteg

Runt Torbjörn Lies snickeri i Västra Löa hittade vi också en grävmaskin och i norra änden av huset är uppenbarligen någon utbyggnad i gång.

– Så är det bekräftar Julia Ardesjö Olsen-Lie som vi träffar inne i snickeriet. Grävmaskinen ska bara plana ut och snygga till lite runt omkring. Och så ska vi

göra ett fikarum. Det kan ju inte se ut hur som helst här när vi får besök av kunder. ➔

Trött på brunt vatten

Vid Norrby borrar det också efter vatten.

– Det finns gott om vatten i min grävda brunn, säger Susanne Forsberg. Men jag är så trött på brunt vatten, så nu låter jag borra en ny brunn.

SM-Guld till supersnabb Löatjej

Kör man i drygt 134 km i timmen riskerar man nog ofta att bli fast för fortkörning. Men när Mathilda Persson, Löa, kommer upp i sådana hastigheter blir hon inte haffad av polisen. Hon får guldmedalj istället och blir hyllad som svensk mästare!

Det handlar förstås inte om bilkörning. Mathilda är 13 år och kör inte bil. Hon behöver bara ett par skidor på fötterna, för att nå upp i denna imponerande hastighet. I mitten av mars var det SM-tävlingar i Idre och Mathilda blev svensk mästarinna i ungdomsklassen. Lillebror Victor, 10, kom fyra bland de ungdomliga herrarna.

Sport med gamla anor

Det kallas för speedski och är faktiskt en sport med 100-åriga anor. Redan på 1920-talet var störtloppsåkare nyfikna på hur fort det egentligen gått i backen och började utveckla möjligheter att mäta farten. 1931 sattes det första officiella rekordet, 136,6 km/tim, på den "flygande kilometern", som det kallades då.

Skidor, utrustning, teknik och backar har förstås utvecklats sedan dess. Nu ligger världsrekordet på 251,4 km/tim och de snab-

Julia har särskild anledning att bry sig om hur det ser ut i faderns snickeri, för det är numera också hennes egen arbetsplats. Julia har helt gått i Tobbes trappsteg. Gick möbelsnickarlinjen på gymnasiet i Örebro, skaffade sig sedan mer kunskap om material och ekonomi på byggvaruhandeln i Kopparberg och som lärling hos Tobbe.

Nu går hon en starta egetkurs och är om ett par månader redo att starta sin egen firma J. A Trappsnickeri.

– Sen kan pappa anlita mig på entreprenad. Han får ta hand om större breda dubbelt-rappor (för mindre herrgårdar eller sommarhus i Norge) så kan jag ägna mig åt mer vanliga villatrappor.

Julia förefaller mycket nöjd med sitt yrkesval och ser framtiden an med tillförsikt. Trappor kommer alltid att behövas!

Snabbåkande Löaungdomar. Mathilda med guldplakett och Victor, som var allra yngst i herrklassen, med en pokal för fjärde platsen.

baste svenskarna på både herr- och damsidan kör över 240 km/tim. Fast så branta och snabba backar finns inte i Sverige.

Även 5-åringar kan vara med

Mathilda och Victor tävlar för Grängesbergs Alpina och tränar tre gånger i veckan. Mamma Ann-Sofie och pappa Johan är tränare, så det är inget bekymmer att få skjuts till träningen. Det började med vanlig slalom och Mathilda påpekar att det är mycket viktigt att man kan åka skidor innan man börjar med speedski. Domaren vid en tävling kan neka den som verkar för osäker att ställa upp, men låg ålder är inget hinder. Ungdomsklassen går från 0 till 15 år och Mathilda vet att det i alla fall finns 5-åringar som är med.

Sällan allvarliga skador

– Lite otäckt var det första gången, erkänner Mathilda, men nu är hon inte alls rädd. Det är bara roligt.

Pappa Johan håller med Mathilda att även om det går fort är den här sporten inte farligare än andra.

– Eftersom man aldrig behöver svänga som i störtlopp, utan bara kör rakt ner är risken för att falla inte så stor. Och gör man det finns det inga portar eller annat att slå emot. Det går förstås fortsatt snabbt utför, men det blir sällan några allvarliga skador.

Det handla dock inte bara om att stå och störta utför. Det gäller att hitta rätt "aerodynamisk position" och kunna anpassa den till utrustningen och den egna kroppsbyggnaden.

Alla faller någon gång

Elitåkare kör i en gummidräkt och aerodynamiskt utformad hjälm. Ungdomarna har vanlig slalomdräkt, men skidor är långa, så att man står stadigare än på ett par slalomskidor. Ett ryggskydd är obligatoriskt. Mathilda har inte trillat än, men hon vet att hon kommer att göra det någon gång. Det gör alla.

För SM-tävlingarna nu användes den nedfart i Idre som kallas Chocken. Den brantaste pistade backen i Norden. Ungdomarna fick dock en något måttligare nedfart, genom att ta den så kallad Chicken Road och börja lite längre ner i backen.

En gång, i Albertville 1992, har speedski varit med som gren i OS.

– Vi ska nog se till att det blir flera gånger, säger Mathilda bestämt!

Julia Ardesjö har tagit de första trappstegen mot ett eget företag.

Skottdrama på allmän landsväg

Känd bergslagsprofil offer för lejda mördare

Minnestavlan flagnar i skogen. Även mord och röveri blir efter drygt två hundra år till blekta fragment i hembygdshistorien. Således finns det, har vi förstått, en stor del av Löabygdens yngre generation som aldrig har hört talas om patron Per Ludvig Eneströms hemska öde.

Löa-Bladet, som aldrig dragit sig för att göra gamla nyheter till nya, tar därför chansen att här rapportera om en riktigt kvällstidningsnaskig mordfall.

Som källa har vi haft Karl Hults Ljusnarsbergskrönika från 1918 och Maja Forsslunds Ljusnars-Kopparbergs hembygdsbok från 1960 samt de mycket utförliga rättegångsprotokollen, som relaterades i Bergslagsposten på 1960-talet.

Det var den 2 oktober 1801 det hände. Brukspatron vid Klotten P. L. Eneström var på väg hem från Kopparberg där han bevisat tingen. Han åkte först på häst och vagn med en ung gosse på kuskbocken. Då de kommit ”vid pass et stenkast på andra sidan Bergsgårdstäckten” och gossen varit av vagnen för att öppna ”den för täckten warande grinden” avlossades från vänstra sidan av vägen två skott mot Eneström. Hästen skyggade åt ena sidan och Eneström ”på hwilken det endast rosslade litet i halsen” stupade åt den andra.

Dog på platsen

Skjutgossen försöker få upp honom, men då kommer två män utrusande från ett snår, fattar pojken i håret och slår av honom hatten. Han springer snabbt därifrån, men hinner se hur de två männen plockar åt sig en klocka och något mer ur Eneströms fickor, tar kappsäcken som fanns med på vagnen och rusar ut i skogen.

Gossen springer efter hjälp och snart kommer skräddaren Jan Andersson i Tappen, Anders Andersson i Bergsgården, Pehr Hindricksson i Bäckertorp skyndande till platsen för överfallet. De fann Eneström liggande död på vägen vid sidan av vagnen.

Eneströms röse med minnestavlan från 1979 håller tyvärr på att både växa igen och rosta sönder. Men vandringsmän längs gamla landsvägen en bit upp i skogen ovanför Södra Bergsgården och parallellt med riksväg 50, kan i alla fall stanna till här en stund, fundera över hembygdens historia och delta i en öm makas rättmätiga sorg.

Snar ånger

Mordet blev snart uppkälat. Bland annat därför att den ene av förövarna, Jan Jansson, redan när han såg döden i Eneströms ansikte, ångrade sin gärning. Han vill inte ha några av Eneströms pengar och de klädespersedlar ur kappsäcken som föll på hans

*”på hwilken
det endast
rosslade litet
i halsen”*

lott, kastar han i en älv. Dagen därpå besökte han en bekant i Gillermossen där han ”i en mycket upprörd och förvirrad sinnesförfattning omtalt, at han och Jan Ersson skjutit ihjäl Brukspatron E....”

Välkända mordplaner

Rättegången gav sedan vid handen att anstiftaren och upphovsmannen till mordet var Eneströms närmaste man, bruksinspektör Anders Dahlin. Denne hade länge hyst agg till Eneström och försökt förmå flera personer att ta livet av honom.

Vid det här tillfället hade han tydligen tänkt sig att det hela skulle se ut som ett rån-mord och han hade uppmanat förövarna att lägga sig i bakhåll på Kopparbergssidan av landsvägen, så att ingen person i Ramsbergs socken skulle misstänkas. En enfaldig förhoppning, kan man tycka, när många människor redan kände till hans planer på att mörda Eneström.

Rymliga fickor

Vi har också noterat att Eneström torde ha haft synnerligen rymliga rockfickor. Det som Ersson och Jansson tagit ut fickan var enligt rättegångsprotokollet förutom klockan ”en Taskbok, en skinnpung med någre slantar, tre Rakknifwar, en Tumstock och fyra Näsdukar.”

Många var beredda att röja Eneström ur vägen

Bruksinspektör Anders Dahlins ilska mot patron Eneström var stor och intensiv. Han tycks inte ha skytt några ansträngingar för att taga honom av daga, även om han inte tänkte göra det själv. Han försökte istället förmå andra att utföra dådet.

En lång rad män vittnar under rättegången om hur Dahlin med olika lämpor och belöningar försökt få dem att ta på sig uppgiften som mördare. Kanske kan vi misstänka att Eneström inte var en helt omtyckt brukspatron, det fanns fler som hyste agg till honom och var beredda att röja honom ur vägen.

En av dem som inte skulle ha något emot att Eneström försvann var Anders Mattson i Aflången. Han skickade sina drängar, Anders Ersson och Petter Andersson att delta i ett rådslag om hur mordet bäst skulle gå till. Han lät också slakta en get och skära ut de sk vildöronen. En bit av köttet som anrättat på ett visst sätt skulle göra dem som åt "oförskräckte och modige". Flera mordförsök gjordes, men Eneström hade en förmåga att ta en annan väg än den man tänkt sig och lagt sig i bakhåll vid.

Varken frun eller löabor inblandade Mordplanerna började redan på våren 1801, men det var alltså först i oktober som Dahlin fick som han ville. I folkmun hette det länge efteråt att Dahlin ville efterträda Eneström både som chef för bruket och som äkta man. Han "hölls med frua" hette det och mordet skulle ha planlagts i samråd med henne. Rättegångsprotokollen ger dock inget belägg för detta. Antydningar i bygdespelet Drevölsnatten, som spelades i Löa Hytta i slutet av 1970-talet, att det skulle vara löabönder som låg bakom mordet, för att hindra Eneström att köpa in andelar i Löa Hytta, är inte heller sant.

Ynkliga motiv för mord

Dahlins ilska berodde istället på att Eneström skulle ha gjort förebräelse mot honom för illa smitt järn och misstänkt att Dahlin av vårdslöshet vållat att en damm vid bruket skurit ut. "Men i synnerhet för en vid Kloten varande Piga vid namn en Stina Andersdotter, med vilken D. haft nära bekantskap."

Rätten tycker tydligen att detta är ganska ynkliga motiv för ett mord och försöker pressa Dahlin på om "icke andra betydligare omständigheter föranlett Dahlins föresats att rödja Eneström utur vägen." Dahlin förnekade emellertid detta.

Obegripligt är hur Dahlin trodde sig komma undan sin del i mordet, när så många kände till hans planer. Han nekade förstas först men måste inför den överväldigande bevisningen falla till föga.

Stegel och halshuggning

Straffet blev hårt. Anders Dahlin, Jan Jansson och Jan Ersson dömdes "för dessa af dem begångne grymma missgerningar, sig sjelfwe till straff och androm till skräck och warning, mista högra hand, halshuggas och steglas på det sätt, at hand och hufvud slås på en påle och den öfriga kroppen på fyra stegel läggas."

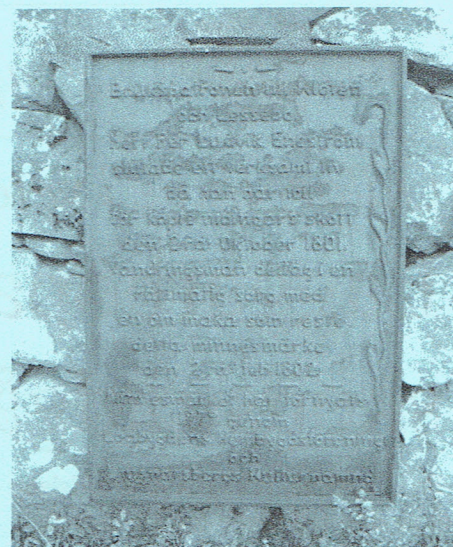
Lindes och Ramsbergs Bergslagers Häradsrätt dömde också medhjälparna Anders Mattson, Anders Ersson och Petter Andersson till stegel och halshuggning. Hovrätten ändrade dock den domen till 40 par spö, tre slag av paret och att de därefter skulle sändas till Carlsronas respektive Christianstads fästing och att därstädes tio år till allmänt arbete hållas.

Jan Jansson (och förmodligen också Jan Ersson) avrättades 20 oktober 1802, Dahlin först 1804.

Oskyldig erkände dådet

Det händer, som vi vet, att en person tar på sig skulden även för mord, driven av något sjukligt intresse att bli omtalad. Eller vad motivet nu kan vara.

Så hände också denna gång. Gruvdrängen Näs Pehr Jansson erkände att det var han som skjutit Eneström. Han häktades, men frikändes och släpptes eftersom han bevisligen varit på annat håll när mordet förövades och ingenting tydde på att han varit delaktig.

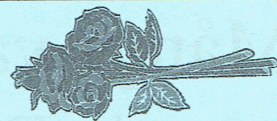
Minnet bevaras av rostig tavla

På platsen vid gamla landsvägen mellan Kopparberg och Ramsberg där patron Per Ludv. Eneström mötte sitt öde kastade folk länge efteråt en sten som minne när de kom förbi, enligt tidens sed. Där bildades snart ett helt röse och platsen kallas än idag Eneströms röse. Där fanns också en rest skiffertavla med inskrift:

Brukspatronen till Kloten och Lessebo

Herr Per Ludvig Eneström slutade ett verksammt lif då han här föll för köpte nidingars skott den 2 Oct. 1801 Vandringsman delta i en rättmätig sorg med en öm maka som reste detta minnesmärke den 2 febr, 1802.

Den minnestavlan försvann småningom, men platsen var känd. En ny minnestavla kom upp 1979 i samarbete mellan Löabygdens Hembygdsförening och Ljusnarsbergs Kulturnämnd. En modell till tavlan snidades av Carl Wolrath Larsson (far till Karl-Ola Larsson) och göts sedan i järn. En sådan gjutjärnstavla är väl lite för tung att ta med sig, men tyvärr har tidens tand gnagt på den. Löabygdens Hembygdsförening har sedan några år funderat över om man inte kunde eller borde göra någonting åt den innan den helt skattar åt förgängelsen. Än har ingenting skett, men någon gång blir det kanske av.

Odlarglädje i vetenskapens tjänst

Laggarbopar satsar på permakultur, skogsträdgård och ätliga perenner

Rankspanat, lungrot och anisisp
– se där tre favoriter i köket på
Laggarbo. Det rör sig om perenna
grönsaker som nu växer i Chri-
stina Schaffers och Per Kling-
bergs skogsträdgård.

För tre år sedan var detta något helt nytt och okänt för både Pelle och Christina. I dagarna väntas en handfull unga nöträd anlända med posten: valnöt, pekan och hjärtnöt. Nu får man se om de klarar sig i det här klimatet.

– Nötter är ju gott, näringsrikt och dessutom så nyttigt, påpekar Pelle.

Han är uppvuxen på Klingbergsska gården i Lindesberg. Där hade hans farfar en stor fruktträdgård. De odlade också potatis för eget bruk där mitt i stan!

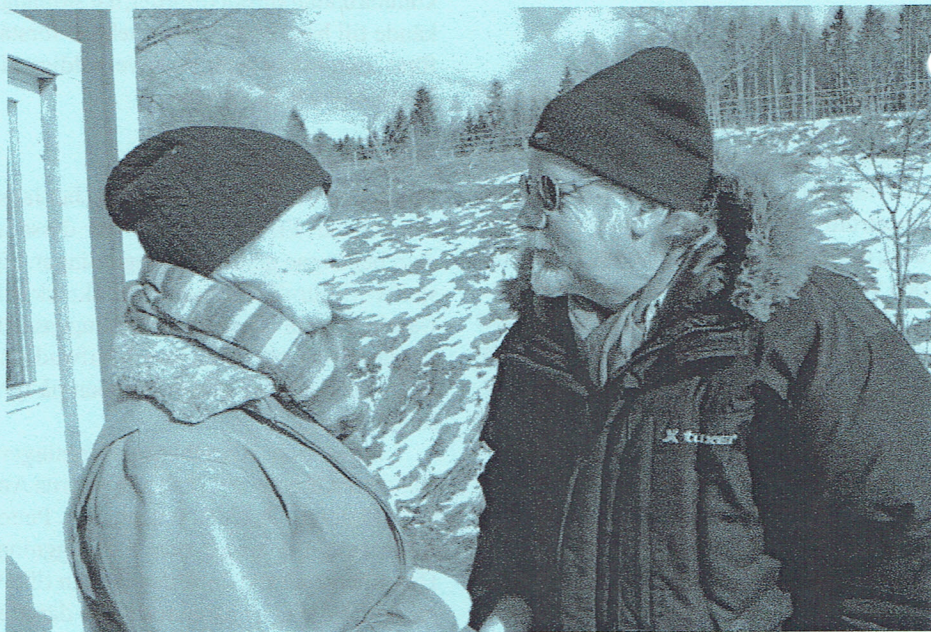
Nu håller Pelle på och lär sig ympning av fruktträd, och sänder då och då en tanke just till sin farfar och dennes verk. Glädjen i att ha egenproducerad mat som rotfrukter, bär, och grönsaker att äta blir allt större, tycker Pelle. För honom är det livskvalitet.

Pelle Klingberg har alltid ”småodlat” och haft bin vid sidan av arbetet som psykolog. Vyerna vidgades dock i mötet med begreppet permakultur för ett par år sedan. Nu ökar den egna gårdens produktion sakta men säkert för varje år.

Ekologi och samhälle

Christina är född och uppvuxen i Stockholm, men har alltid drömt om att bo på landet. Hon sökte sig till folkhögskolan i Skattungbyn där hon studerade självhushållning. Sedan följde studier till systemekologi, där man arbetar med att koppla ihop ekologi och samhälle.

Christina började forska, och 2001 startade hon tillsammans med ett par kollegor ett centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning på Stockholms Universitet. Syftet var att skapa ett forum för prestigelösa och öppna möten mellan natur- och samhällsvetare för att på så vis främja ett helhetstänkande inom

Christina Schaffer och Per Klingberg letade efter en stuga och fann en hel gård, Nedre Laggarbo, där de nu funderar på om nöträd av olika slag ska klara klimatet.

de olika disciplinerna och bredda miljöforskningen. Ekonomer mötte historiker som mötte kemister, osv. Man arbetade också med att kommunicera ut forskning till allmänheten. Projektet växte snabbt och fick stora anslag, så man kunde anställa hundra personer!

**”det här med
fossila bränslen
kommer att
skita sig”**

Christina hade en styrande position och fick en stor arbetsbörda. När verksamheten så småningom ändrade inriktning hoppade hon av, bytte institution och gick ner i arbetstid. Det var dags för omorientering.

Hel gård istället för sommarstuga

Året var 2008, och paret, som var bosatta i Stockholm, letade efter en stuga här i trakten att vistas i på helgerna. De fann en hel gård, med skog, åkrar och sex byggnader att förvalta. Successivt har förvärvet av gården lett till omdaningar i livet.

Arbetet i Stockholm har koncentrerats till tre dagar i veckan, medan Laggarbo alltmer blivit själva utgångspunkten för Pelle och Christina. I centrum står odlingarna.

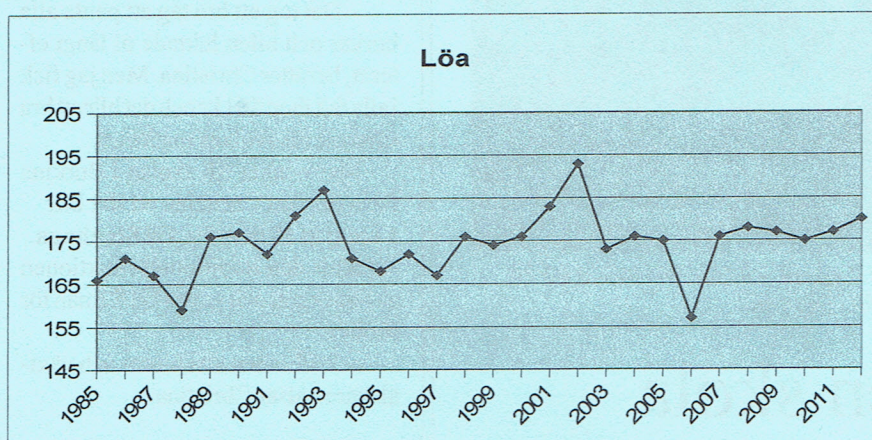
Sedan 2011 har de riktat in sig mot ”agroforestry”, där begreppet skogsträdgård ingår. Det handlar om att skapa en självgenererande bördighet, till skillnad från dagens jordbruk som kräver att man tillsätter gödsel. Att välja ätbara perenner för att binda kol, och att låta olika växter samarbeta.

Laggarbo är en av tolv gårdar i Sverige som deltar i en studie av ätbara perenner. Permakultur är ett annat begrepp som paret inspireras av. De vill skapa samband mellan maten de äter och gården de bor på, och verka för en hållbar utveckling.

Löa är en mycket ung gammal by

Det konstaterade Löa-Bladet redan 1991, då vi presenterade en åldersstatistik, som visade att medelåldern var 38,5 år i Löa. Dock påstod vi då att det bodde totalt 273 personer i byn, vilket inte stämmer med den kommunala statistik som vidstående tabell är hämtad från. Vad vi hade för källa då minns vi inte, men det torde väl vara så att vi hade en vidare vy över Löa än vad kommunen har

och generöst räknade in ett större område i byn. Enligt kommunens sätt att räkna bodde det knappt 175 personer i Löa 1991.

För säkerhets skull överlåter vi åt var och en att räkna ut byns medelålder i dag. Vi konstaterar bara att det tycks vara betydligt fler personer i de yngre än i de äldre åldersgrupperna.

Som diagrammet nedan visar var 2006 ett lågvattenmärke vad gäller boende i Löa, men sedan dess har det ju i stort sett bara gått uppåt.

Som jämförelse kan vi nämna att kommunstatistiken för 2012 räknar med 325 personer i Stråssa, 227 i Ramsberg och 89 i Vasselhyttan.

2012-12-31

Ålder	Antal		
	Män	Kvinnor	S:a
0-4	5	7	12
5-9	6	6	12
10-14	4	9	13
15-19	11	6	17
20-24	9	10	19
25-29	3	2	5
30-34	2	5	7
35-39	7	3	10
40-44	4	9	13
45-49	6	7	13
50-54	6	3	9
55-59	3	4	7
60-64	6	5	11
65-69	6	6	12
70-74	3	3	6
75-79	4	1	5
80-84	1	1	2
85-89	0	4	4
90-94	1	2	3
95-99	0	0	0
100-	0	0	0
Summa	87	93	180

Odling också i storstad

Faktum är att odlandet har tagit över även i Stockholm. Kristina undervisar i hållbar samhällsutveckling, med kurser som stadsodling, ekoturism, mm, och ligger bakom odling i såväl Högalidsparken som på universitetets campus. Det finns alltså ett stort mått av vetenskap bakom utvecklingen i trädgården i Laggårbo, utöver den vanliga odlarglädjen.

Och så finns där en annan aspekt: övertygelsen om att det så småningom kan bli nödvändigt, eller åtminstone väldigt fördelaktigt, att kunna försörja sig själv.

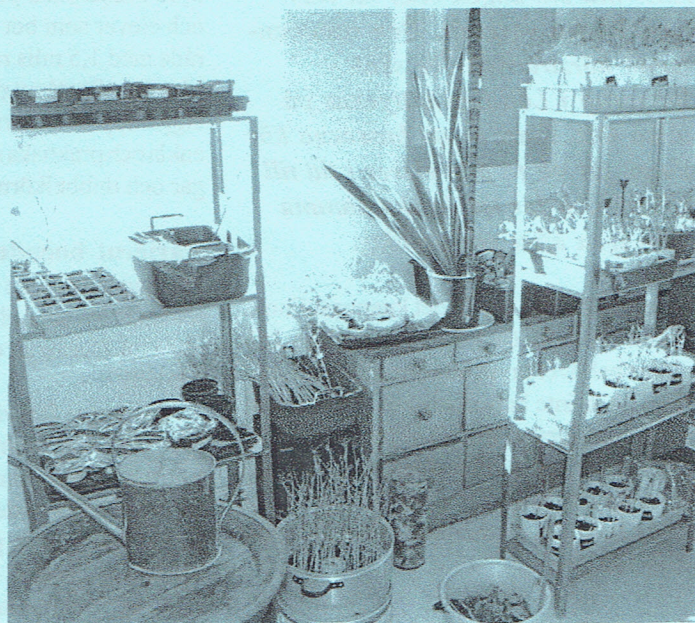
Som Christina uttrycker det: det här med fossila bränslen kommer att skita sig. Vi borde inte fokusera så mycket på att försöka hitta en ersättning till olja, utan istället inrikta oss på att minska energikonsumtionen. Då blir risken för en stor kollaps mindre, samtidigt som miljöpåverkan minskar.

Politiken idag är alldeles för kortsiktig, menar Christina. Man manar till konsumtion för att öka tillväxten och skapa fler jobb, samtidigt som vi alla vet att vi förbrukar mer råvaror än vad planeten mår med.

Ständigt nya projekt

Löabladeets reporter tittar in i vardagsrummet på Laggårbo och ser otaliga små krukor med spirande gröna skott pryddigt uppgradade på olika ställningar. De ska snart medverka på Trädgårdsmässan i Älvsjö, där Christina är med och utformar en visningsträdgård på tema stadsodling.

Så här är det på Laggårbo: alltid nya projekt på gång. Gräartens historia, senaste boken i klimatdebatten, spännande kurs i nöträdsodling...

Späda plantor som snart ska till Trädgårdsmässan i Älvsjö

Sedan en tid finns också tankar om att ta till vara trädgårdens läkande effekter i behandling. Tillsammans med Maria Fridmodig försöker nämligen Pelle få kommunen att intressera sig för trädgårdsterapi enligt Alnarpsmodellen.

Nog är det tydligt att Laggårbo och dess invånare strävar mot att vara en del av lösningen på frågan om hur det hållbara samhället ska se ut.

Taina Lehtinen, Päivi Mäkinen, Yvonne Eliasson, Göte Bogland och fyra röda bussar kör ett varv runt jorden varje år, för att få alla elver till och från Löa skola.

Utan bussar ingen skola

Åttio mil om dagen eller ett varv runt jorden varje år. Den sammanlagda körsträckan för skolbussarna i Löa kan uttryckas på olika sätt. Klart är att bussarna kör långt, för att få alla elever i tid till skolan och för att de ska komma hem igen efter sin skoldag.

Utan skolbussar skulle det knappast finnas någon skola i Löa idag. Av skolans 108 elever behöver drygt 80 barn skjuts till skolan. Det är inte bara skolvägens längd som avgör om eleven ska få skjuts eller inte. Hänsyn tas också till trafiksituationen. Således får alla barn väster om riksväg 50 åka buss till skolan, medan barn i Östra Löa kan få gå lite längre.

Tretton turer varje morgon

När Göte Bogland började köra skolbussen i Löa 1993 gick 37 barn i skolan och en buss var tillräcklig. Idag finns fyra bussar som kör tretton turer varje morgon och det tar cirka två timmar att få alla barn till skolan. De första hämtas redan klockan 7 och kommer egentligen för tidigt för sin första lektion. Men det är en nödvändighet om "busspusslet" alls ska gå ihop.

Fyra bussar med plats för åtta passagerare och elever som bor utspridda inom ett område med 1,5 mils radie räknat från skolan. Man kan förstå att det inte är helt enkelt att lägga upp ett schema så att turerna blir så enkla och praktiska som möjligt, utan omvägar och dubbelkörningar.

Varierat boende komplicerar

För hemkörningen kompliceras dessutom schemat av att olika årskurser slutar vid olika tid. Därför tar det tre timmar att få hem alla barn.

En annan försvårande sak är att några barn bor hos mamman i ena änden av skolans upptagningsområde en vecka och hos pappan i andra änden den andra. Det gäller att det ska finnas plats i bussen varifrån barnet än hämtas. Det händer att skolan måste be föräldrarna att jämka lite på sin "habarnen-vecka", för att busschemat ska gå ihop.

Göte Bogland, som kan räknas till inventarierna i Löa Skola eftersom han har funnits med sedan början, har nu hjälp av Yvonne Eliasson, Päivi Mäkinen och Taina Lehtinen i skolbussverksamheten. Alf Carlsson som bor granne med skolan på Östanor hjälper till med tvätt av bussarna och kan hoppa in som extrachaufför ibland också.

Ölburkar gav mat till skola

Bygdegårdsföreningens irländska afton i början av mars blev mycket lyckad. Cirka 150 personer kom, njöt av god mat och av Tullamore Brothers musik.

Skolbarnen i Ouffré i Burkina Faso fick inte chans att smaka på maten i bygdegården, men de kan senare ändå glädjas åt den ymniga ölkonsumtionen där. Christina Pettersson, skolans beskyddare, fick nämligen ta hand om alla burkar efter festen.

– Det tog ett bra tag att panta alla burkar och bilen luktade öl långt efteråt, berättar Christina. Men jag fick i alla fall ihop 461 kr och det blir ett bra tillskott till skolans matkassa.

Mer pengar till skolan i Burkina Faso hoppas Christina att det blir **14 maj kl 18 hemma vid Stenhaga**. Då hålls den traditionella auktionen av blomskott och växter till förmån för skolan.

– Välkomna alla blom- och växtälskare hälsar Christina.

För de barn som kommer för tidigt håller fritis sina lokaler öppna, så att ungarna inte behöver stå på skolgården och vänta på att skolan ska börja. Barn som efter skolan går på fritis kan dock inte räkna med någon skolskjuts hem. Då får föräldrarna hämta. Skolskjuts efter fritis är i och för sig en service som Löa skola gärna skulle erbjuda, men det har inte blivit möjligt än.

En större buss för att slippa så många körturer är också ett önskemål. Men en sådan är nästan dubbelt så dyr som de som finns idag och kräver dessutom att chauffören har busskort. Kostnadsalkylen blir inte till fördel för en större buss.

Bussarna tas över från Löbo

När Löbo bildades 1999 för att förvalta skolfastigheten, var det ekonomiskt fördelaktigt att Löbo tog hand om skolbussarna också och räknade in dem i den hyra skolföreningen betalade. Bussarna leasas på ett rullande fyrrårsschema, så att en buss byts mot en ny varje år. Idag är skolpengen utformad så att det inte gör någon skillnad om skolan står för bussarna själv. Således har beslut nyligen fattas att skolan ta över bussarna från Löbo. Övertagandet sker med en buss om året och hyran för skolfastigheten minskas med motsvarande summa.